

COP29
Baku
Azerbaijan

COP29
Baku
Azerbaijan
NOVEMBER 11-22
2024

COP29
Baku
Azerbaijan

Dünyanın coğrafi xəritəsində qocaman Xəzərin sahilində qərar tutan bir gənclik şəhəri var. Bura Cənubi Qafqazın 2-ci sənaye mərkəzi olan Sumqayıtdır. Yaranmasından cəmi 75 il ötür, amma burada qısa müddətdə neçə əsrə sığmayan möhtəşm quruculuq işləri görülmüşdür. Unudulmaz Xalq şairi Nəbi Xəzri demişkən, bu gözəl, müasir şəhər olmasaydı, bəlkə də, yer üzü bir qədər boş görünərdi...

Sumqayıt İkinci Dünya müharibəsindən sonra keçmiş SSRİ-nin kimya və metallurgiya sənayesinin inkişafı üçün əsas bazalardan biri olaraq yaradılıb. Bakıdan bir qədər şimalda pərvəriş tapan bu sənaye sektoru on illərlə neft-kimya məhsullarının istehsalı mərkəzi kimi fəaliyyət göstərərək, iqtisadiyyatın mühüm sütunu olub. Paralel şəkildə evlər, təhsil, səhiyyə və mədəniyyət ocaqları, kitabxanalar tikilib, yaşılıqlar salınıb və nəhayət, 1949-cu ildə Sumqayıt şəhər statusu verilib.

Düz yarım əsr əvvəl, hakimiyyətə gəlişinin 5-ci ilində – 1974-cü ilin noyabrında Azərbaycan rəhbəri Heydər Əliyev Sumqayıt Dövlət Dram Teatrının indiki binasında (o vaxt Səməd Vurğun adına mədəniyyət sarayı idi) şəhərin 25 illiyinə həsr olunan tənənəli yubiley mərasimində çıxış edib. Gənc şəhərin önəmini diqqətə çatdırıb, Sumqayıtın planlaşdırılması, yaşllaşdırılması, arxitekturasına yüksək qiymət verib. Ulu öndər hər zaman yeni sahil şəhərinin inkişafını diqqətində saxlayıb: sovet dönməndə 10 dəfə, müstəqillik illərində isə 6 dəfə buraya səfər edib. Unudulmaz dahi şəxsiyyətin hər səfəri sumqayıtlıların ötrü tarixi hadisəyə çevrilib, xeyir-bərəkət, inkişaf, tərəqqi rəmzi olub.

Ümummilli liderin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi ilk dövərdə – ötən əsrin 70–80-ci illərində Sumqayıt iqtisadi potensialına görə keçmiş SSRİ məkanında və onun hüddurlarından kənarda tanınan bir şəhərə çevrilib. Buradakı müəssisələrin çeşidli məhsulları itifaqın 700-dən çox şəhərinə və xarici dövlətlərə ixrac olunurdu.

Prezident İlham Əliyev hakimiyyətdə olduğu 21 il ərzində Sumqayıta 30 dəfədən çox səfər edib və onun inkişafı üçün onlarla sərəncam imzalayıb. Dövlət başçısı hər səfərində modern sənaye sahələri, müəssisələrə bərabər, müxtəlif sosial-mədəni obyektlərin açılışını reallaşdırıb. Qədirbilən sakinlər fəxrli deyirlər ki, Prezidentimizin bir əli daim Sumqayıtın üstündədir. İndi Sumqayıt büdcədən dotasiya almıyaraq, yəni əldə etdiyi gəlirlə yerli xərclərini qarşılayaraq sənaye sahələri olan şəhər statusundadır. Təkcə son 8 ildə gənclik şəhərinin infrastruktur layihələrinə 6 milyard 500 milyon manatdan çox investisiya qoyulub.

Bu böyük sənaye mərkəzi ölkəmizin makroiqtisadi göstəricilərinin artmasında xüsusi yer tutur. Yeni əsrdə yaradılan sənaye parklarında kimya, metallurgiya, elektroenergetika, tikinti və toxuculuq, qida sənayesi müəssisələri müasir, modern üslubda ərsəyə gətirilib. “Novus Plastica” MMC-nin Polimer qatıqları istehsalı müəssisəsi, Keramik Plitələr, Əlvan Metallar və Ferroritlər, “Azzintex” zavodları, türkibinə çörək sexləri, taxıl anbarı, dayırman və logistik mərkəz daxil olan “Sağlam qida” Aqrar-Sənaye Kompleksi, “Gilan” Tekstil Parkı, “SOCAR Karbamid” və “SOCAR Polymer” kimi zavodlar burada fəaliyyət göstərən faydalı iş əmsallı müəssisələrin yalnız bir qismidir. Fərhəli haldır ki, ötən əsrdə adı məşhurlaşmış çirkəldən sənaye məkanları sırasına öndə çəkilən Sumqayıt artıq turizm obyektlərinin inşasının həyata keçirildiyi şəhərdir. Prezident İlham Əliyevin gənclik şəhərinə səfərlərində bu barədə verdiyi tapşırıqlar lazımlıca icra olunur.

Son günlər Bakıda keçirilən BMT-nin İkinci Dünya Müharibəsi 75 illik Xatirə Konfransının 29-cu sessiyasının (COP29) iştirakçılarından bir qismi Sumqayıt-Novxanı aralıqındakı otellərdə qalıb və onlar şəhərlə tanışlıq gəzintilərinə də çıxırlar. Qonaqlar paytaxt Bakının 30 kilometrliyində “göylərə meydan oxuyan, ayağı torpaqda möhkəm dayanmış” müasir şəhərin gözəlliklərinə heyran qalırlar.

Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, Sumqayıt ölkəmizin ən yaşlı şəhəridir. Burada özünəməxsus ekoloji standartlar formalaşmışdır. Hər sakinə 26 kvadratmetr yaşılıq düşür. Parklarda, xiyabanalarda sayəsiz-heşabsız, növbənöv ağaclar əkilib, “yaşıl ada”lar salınıb. Sumqayıtda bir ağac da var ki, bəlkə də, dünyada misli yoxdur. Bu, son vaxtlar əsaslı təmir edilmiş müqəddəs məkan – Şahidlik xiyabanındakı “Zəfər ağacı”dır. Sumqayıt yetişməsi olan Milli Qəhrəman Polad Həşimovun anası Səməd Həşimovanın, Milli Qəhrəman Qorxmaz Eyvazovun oğlu Asəm Eyvazovun, həmçinin Vətən Müharibəsi Qəhrəmanları Anar Şükürov, Ramiz Cəfərov, Sübhən Cəbrayıl, Camal İsmayilov və Mehrab Niftaliyevin ailə üzvləri şahidliyimizə əziz

xatirəsinə ucaldılmış “Qalib Azərbaycan əsgəri” abidəsi ilə bərabər, “Zəfər ağacı”nın da açılışında kövrək və qürurlu anlar yaşayıblar. Ölkəmizdə bir ilk olan, budaqlarından hərəsi bir şahidin adına olan 3 min yarpaq-lövəcik asılmış “Zəfər ağacı” bu müqəddəs məkana gələn hər kəsin diqqətini çəkir. Abidə “Sumqayıt Texnologiyalar

Şəhəri statusu verilib. Özüm ali təhsilli mütəxəssis olsam da, burada fəhlə kimi işə başlamışam. Tədrisən vəzifələrə işə çəkilmişəm və uzun illər kimya müəssisələrinin rəhbəri işləmişəm. Sumqayıta taleyimin şahidi deyirəm. Bu şəhəri ərsəyə gətirmək üçün çox böyük zəhmət çəkilib. Bura Ulu öndər Heydər Əliyevin arzulanığı, Prezident İlham Əliyevin isə müasir şəhər kimi dirçəldiyi bir məkandır. Böyük inkişaf və intibah dövrünü yaşayır. Yüksək diqqət və qayğı sayəsində, ardıcıl və məqsədyönlü fəaliyyət nəticəsində Sumqayıt Cənubi Qafqazın böyük sənaye mərkəzinə, Azərbaycanın abad, gözəl və firavan şəhərinə

Arzulardan boy atan şəhər

Parkı” (STP) Şirkətlər Qrupu tərəfindən yaradılıb. Xiyabanın ziyarətçiləri, toy edən cütüklər bu qəhrəmanlıq rəmzinin fonunda ehtiramla şəkil çəkirlər.

Sumqayıtlılar və şəhərin indiki rəhbərliyi bu gözəl məkanın inkişafında zəhmətli olan, ona şan-şöhrət gətirən insanları da unuturlar. Yəhya Məmmədov, Kamran Hüseynov, Korim Axundov kimi fəxslər ilk dövərdə Sumqayıta sənaye və metal-

çevrilib.

Şöhrəti dünyaya yayılan Sumqayıtın Avropa və Asiya ölkələrindən 19 şəhərlə qardaşlıq əlaqələri yaradılıb. Onlardan biri – Sumqayıtla 40 illik qardaşlıq tarixi olan Lüdvigshafenin (AFR) şəhərinə gənclik şəhərində gözəl bir istirahət parkı salınıb. Bu il sentyabrın sonunda isə Sumqayıtın 10 illik dostu – Polşanın Belostok şəhərinin meri Tadeuş Truskolyaski buraya səfərə gəlmişdi. İşgüzar görüşdə ikitərəfli münasibətlərin müxtəlif aspektləri və qarşılıqlı maraqları sahilərdə əməkdaşlığın perspektivləri barədə fikir mübadiləsi aparıldı. Qonaq şəhərlə yaxından tanış oldu, Mehdi Hüseynzadə adına stadionu, Heydər Əliyev Mərkəzinə, Şahmat Məktəbinə və şəhərin parklarına baş çəkdi, gördüyü gözəlliklərdən vədə gəldiyini söylədi.

...Bakıda keçirilən Avrasiya Yazıqlarının Festivalı iştirakçıların başda dünya şöhrətli yazıçı Oljas Süleymenov olmaqla böyük bir qrupu Sumqayıta gətirmişdi. Müasir, yaşlı şəhərə doğrudan-doğruya heyran qaldılar. Səfərdən sonra Oljas əkə Prezident İlham Əliyevə məktub yazaraq, Sumqayıt haqqında təəssüratlarını bölüşdü və ən xoş sözlərini ifadə etdi. Dünyada gəzmədiyi yer qalmayan ünlü bir yazıcının Sumqayıtla bağlı özəl duyğu və düşüncələri, əlbəttə, mötəbər faktıdır.

Hazırda Sumqayıtın “zürmüd boyunbağı”sına gözəl Dənizkənarı Park-Bulvar Kompleksi, Bayraq Muzeyi, Muğam Mərkəzi, Heydər Əliyev Parkı, Dəmiryol vağzal, yeni memarlıq abidələri, xəstəxanalar, məktəb binaları, universitet, 100-ə qədər “Nümunəvi məhəllə”, necə deyirlər, muncuq-muncuq düzülüb. Bulvardakı 2 saylı “Asan Xidmət” Mərkəzi, 500 metr uzunluğunda tərsana, burada, eləcə də şəhərin mərkəzində və əsas giriş yolunda yaradılmış Bayraq meydanları, möhtəşəm Paralimpiya və Olimpiya idman kompleksləri, “Nizami” kinoteatr, Əlillərin Bərpa Mərkəzi, Məhkəmə Kompleksi... şəhərin yeni ünvanlarıdır.

Sumqayıtlılar doğma şəhərin qədrini bilir, onu təmiz və yaraşlıqlı saxlamağı şərafət işi sayırlar. Gənclik şəhərində 70-dən artıq “Nümunəvi məhəllə” var. “Qartal” tikinti firmasının təşəbbüsü ilə 75 illik yubiley ərzində 47-ci məhəllədə daha bir belə istirahət guşəsi yaradılıb. Orada kölgəliklər, uşaq əyləncə qurğuları, yaşılıqlar salınıb, sakinlərin ürəkləri istəyən kimi dincəlməsinə lazımi şərait yaradılıb.

“Qartal”ın direktoru, Azərbaycan Sahibkarlar Konfederasiyasının Sumqayıt Şəhər nümayəndəsi Şahin Məmmədov:

– İnşaat Mühəndisləri İnstitutunu bitirdikdən sonra gənc mütəxəssis kimi təyinatla kimya sənayesi istehsalat birliyinə gəlmişəm və taleyimi ömürlük Sumqayıta bağlamışam. Yadıma gəlsə, eyni korpusda oturdurdum: mən oradakı layihə-memarıq şöbəsinə, sən isə “Kimyaçı” çoxtirajlı qəzet redaksiyasında. Sonralar mən zavodun baş memarı oldum, sənə respublika mətbuatında işləməyə gətin.

Azərbaycanda ilk dəfə məhz Sumqayıtda “Gənclik” yaşayış kompleksinin inşası reallaşdırılmışam. Özü də mənzil almaq istəyən 70 nəfər o kompleksin inşasında çalışıb və az müddətdə ev-əşik sahibi olub. “Qartal” isə Sumqayıtın ilk sahibkarlıq subyektidir. Müxtəlif tikintilərdə yaxından iştirak etmişik.

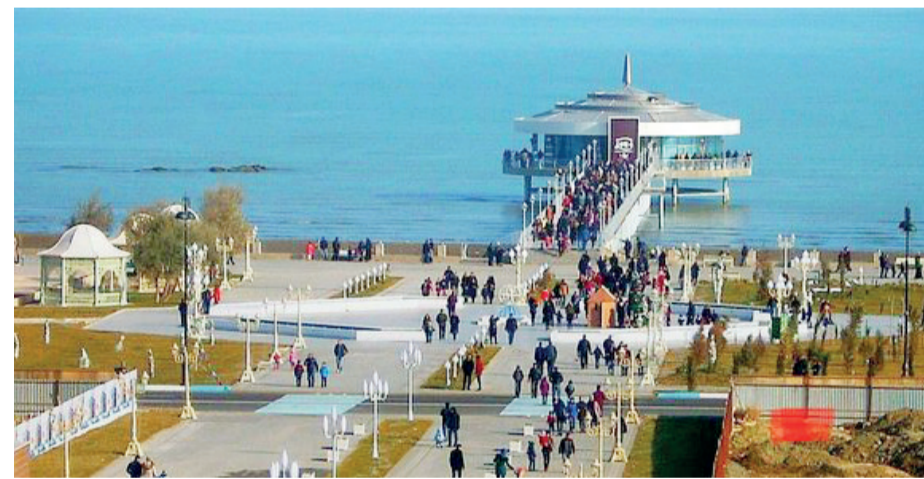
Sumqayıta bu gün öz yetimləri rəhbərlik edirlər, onu təəssübkeşlik duyğusu ilə gözəlləşdirirlər. Düşünürəm ki, hər bir sahibkarın yaşadığı şəhər qarşısında bir mədəniyyət borcu olmalıdır, onun inkişafı üçün dövlət qurumlarına, icra strukturlarına dəstək verməli, bacardığı qədər gözəllik naxışları çəkməlidir. Dənizkənarı bulvardakı fontan kompleksindən biri bizim firmanın doğma şəhərə töhfəsidir. Mən nəvələrimlə orada gəzəndə qürur hissi keçirirəm. Kollektivimiz bundan sonra da Sumqayıtın tərəqqisinə zəhmət sərf etməkdədir. Sumqayıtın yüksəlişi hər birimizin fəxridir. Yubileyimiz mübarək olsun!

Sumqayıtın inkişafı, şəhərin mənzərələri üzə gəlir, gecə görüntüləri xüsusilə göz oxşayır. Elə Sumqayıtda doğulub böyümüş və burada yaşayan sakin kimi biz hər axşam gözintiyə çıxıb gözəllikləri gözümüzə, könlimüzə köçürməyə adət etmişik. Bir gün əvvəl də adətimiz üzrə şəhərin seyrinə çıxdıq. Milli Qəhrəman Polad Həşimovun adına dəyişən küçədən keçərək, Səməd Vurğun küçəsinə yön əldik. Üzərinə “Sumqayıt – 75” yazılmış işıq bazakları sanki alışıb yanırdı. Şəhərin “Azərbaycan”, Heydər Əliyev və “Sülh”prospektləri də öz gözəllikləri ilə əsrarəngiz təsir bağışlayırdı. Sanki günortaymış kimi, küçə və meydanları gəzib-dolaşan adamlar küləyə, soyuğa məhəl qoymadan mönzərələrdən zövq alırdılar. Bütün bunları bir daha müşahidə edərkən necə gözəl şəhərin sakinini olmağımızla yanaşı fəxr elədik.

Yubiley ərzində Sumqayıtda mədəniyyət festivalları, kitab yarmarkaları, yeni obyektlərin açılış mərasimləri, möhtəşəm konsert proqramları bir-birini əvəz edir. Hər kəs yubileyə öz töhfəsini verməyə çalışır. Bu gün 75 yaşlı gənclik şəhərinin yalnız sənaye ilə tanınmadığını göstərən ən mühüm cəhətlərdən biri onun mədəniyyət və incəsənət sahəsindəki uğurlarıdır. Burada teatrlar, konsert zalı, muzeylər və incəsənət mərkəzləri məhsuldar fəaliyyət göstərir. Sumqayıtın nisbətən köhnə mədəniyyət ocaqları da yeniyə gərkmək alıb. Kimyaçı Mədəniyyət Sarayı və Sumqayıt Dövlət Dram Teatrının binası ən müasir üslubda əsaslı təmir olunaraq istifadəyə verilib.

Şəhər icra hakimiyyəti ilə üzəbdə, möhtəşəm Bayraq Meydanının yanında yerləşən teatr da bayram ovqatındadır. Yeri gəlmişkən, bu il Sumqayıt teatri da özünün yubileyini yaşayır: ilk dəfə səhnə pərdələrini açmasından düz 55 il ötür. Yubileyə bağlı teatrdə yazıçı-dramaturq, Əməkdar incəsənət xadimi Əli Əmirinin şəhərin tarixindən, quruculuq salnaməsindən bəhs edən “Sevgilim Sumqayıt” tamaşası hazırlanıb və repertuara önəmli yer tutub. Sənət məbədinin baş rejissoru, Xalq artisti Fərid Məhərrəmovun quruluş verdiyi səhnə əsərində həyat sınaqları ilə üzlaşan kimsəsiz gənc qız yeni şəhərə üz tutur. Sumqayıt ona bir ana kimi qucaq açır, o, burada zəhmətli sayəsində tanınır, dəyər qazanır, Vətənə layiqli bir oğul böyüdür. Tamaşanın sonunda günümüz təsvir edilir. Əksər sumqayıtlıların taleyinin tamaşası olan əsər hər baxışda alışıqlarla qarşılır.

Sumqayıtda yaradıcı insanlara da xüsusi diqqət yetirilir. On illərlə şəhərin müxtəlif baxışlarında məskunlaşmış Əli Korim adına “Poeziya klubu”nun, nəhayət, ofis problemi həll olunub. Belə ki, Sumqayıt Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Zakir Fərocovun tapşırığına əsasən, Heydər Əliyev parkında yerləşən geniş, bütün şəraitli olan bir mərkəz şəhərin söz-sənət sahiblərinin ixtiyarına verilib. “Poeziya Evi” adlandırılan sözlükdən obyekt əli qələm tutan hər kəs üçün doğma ocağa çevrilib. Klubun rəhbərliyi AYB Sumqayıt bölməsi ilə birlikdə burada həftədə bir neçə maraqlı, yaddaqalan görüş, tədqimat keçirir. Sumqayıt yazarları qayğıya, dəyəərə cavab olaraq doğma şəhəri öz əsərlərində daha böyük il-

– Eyvanda oturub çay içmək, bulvarın gözəlliyindən zövq almaq ayrı bir əlamətdir. Dənizə açılan mənzərəsi, təmiz havası ruh oxşayır. Ərazinin genişliyi burada insan xəyalını qartal kimi mavi ənginliklərə qanadlandırır. Məncə, bu əsrarəngiz məkan bulvar adlı gözəlliyi ərsəyə gətirənlərin özlərinə ucaldıqları əbədi bir abidədir. Sumqayıt onu sevənlərin “şah əsəri” sayılır. Yaradan, quran əllərə alqış!

Son illər ərzində şəhərin sanitariya vəziyyətinin normal saxlanması, məişət tullantılarının idarə olunması gündəlik nəzarətdə saxlanılan əsas məsələlərdən birinə çevrilib. Şəhər rəhbərliyinin ciddi tələbkarlığı sayəsində məişət tullantılarının yığılması və zərərsizləşdirilməsi sahəsində mütəmadi tədbirlər keçirilir və hər tərəf, necə deyirlər, gül qoxuyur.

Sumqayıtın idarəetməsində bir üstün cəhət də budur ki, hazırkı icra hakimiyyəti ilk gündən şəhər sakinləri ilə ünsiyyətə açıq olmuş və nüfuzunu daha da artırıb. Bir qayda olaraq, hər həftə şəhərin müxtəlif ərazilərində əhali ilə görüşlər keçirilir. Vətəndaşların müərizətlərinə qayğı və həssaslıqla yanaşılır. İş cədvəlinin ən gərgin vaxtlarında belə Zakir müəllim bu görüşləri toxirə salmır. Sözüünün dinlənilməsi, müşkülünün diqqətsiz qalmadığını gören hər kəsin dövlət oranlarına ehtiramı daha da artır.

Bir neçə aydır ki, Sumqayıtda silsilə yubiley tədbirləri davam edir. Küçələr,

hamla vəsf edirlər. Məsələn, İbrahim İlyaylı “Ağ günlər eşiyə yaranan şəhər” adlı şeirində yazır:

**Həyatın özünü verdik imtahan,
Adını gəcni gündüzə qatdıq.
Alın tarimizlə yağruldu mayan,
Sani qarış-qarış qurub yaratdıq.**

**Yaşıl bağlar saldıq, ağ məhəllələr,
Zülmət gecələri qırağın etdik.
Gündüz fəhlən olduq, axşam tələban,
Halal haqqın ilə murada yetdik.**

**Doğma ağuşunda sevdik, sevildik,
Sevgilər yaşadığı sülaldən təmiz.
Qubalı, qaxaxlı, qəbəlşeydik,
Sumqayıtlı oldu körpələrimiz...**

Bəli, yarım milyona qədər insanın özünə doğma od-ocaq bildiyi 75 yaşlı Sumqayıt öz sakinlərinə ard-arda fərəh bəxş etməkdədir. Yubilyar şəhərin gələcək inkişaf strategiyasında hədəf yerli sənaye potensialını daha da artıracaq texnologiya və innovasiya mərkəzləri ilə yanaşı, yaşlı zonaların genişləndirilməsi, yeni parkların və ocaqların üçün daha cəlbədicə bir mühit yaradılmasıdır.

Yubileyin mübarək, Sumqayıt!